

Annamárián (1926-) *Moldován Stefánia* (1931-) szoprán énekesnőn, *Kirkósa Júlián* (1947-) át *Kirkósa Orsolya* (1974) drámai szoprán énekesnőig.

Sajátos, és itthon szinte alig ismert annak az operaénekesnőnek a nemzetközi karrierje, aki a marosvásárhelyi *László Árpád* (1864-1960) zeneszerző és énektanár lányaként *Magda Lászlóként* vonult be a nemzetközi zenei életbe. Rövid 1943-as pesti bemutatkozását követően a második világháború utáni években az olasz operaszínpadokon aratta sikereit, miközben a londoni Covent Garden is megnyitotta előtte kapuit. Itthoni zenetanulmányait a római Szent Cecilia Akadémián tökéletesítette. Torino, Trieszt, Velence, Modena, Firenze operaházai sorából nem hiányzik a milánói Scala sem, s a római Opera Reale-ban *Fricsay Ferenc* vezényletével 1955-ben előadott *Háry János* című *Kodály Zoltán-opera* sikerében döntő része volt *László Magdának* is. A visszavonulás éveiben is Rómában talált otthonra az örmény gyökerű erdélyi származású művésznő.

A több mint kétszáz éves magyar színjátszásban aligha létezett vagy létezik olyan művészi vagy színháztechnikai pozíció, melynek betöltői között ne találánk örmény gyökerekkel rendelkező magyarokat.

A zeneszerzés terén elévülhetetlen érdemeket szerzett a legnépszerűbb daljáték, *a János vitéz* szerzője, *Kacsóh Pongrác* (1873-1923).

Folytatjuk

Köszönetnyilvánítás

Az Erdélyi Örmény Gyökerek Kulturális Egyesület megköszöni a Dr. Abkarovits, a Dr. Csulak és Begitsán családok 10000 forintos adományát, amelyet az egyesület működésének megsegítésére juttattak el.

Egy irodalmár és térképész honvédtábornok *Argentína az új haza*

3. befejező rész

Czetz János kicsiny családjával megérkezvén az új világba, Argentína földjén nagy lehetőségek és kihívások elé állott. Felesége rokonsága azt tanácsolta neki, hogy legyen „estanziero”- földbirtokos, aki szarvasmarha tenyésztéssel foglalkozik. Ez nagyon jövedelmező pénzforrás volt abban az időben, de hősünket, aki elsősorban katona volt, nem vonzotta, inkább második tanult mesterségét választotta, „agrimensor”- azaz földmérő lett a pampákon.

A térképészeti geográfiát annak idején alaposan elsajátította a bécsi Katonai Földrajzi Intézetben. (Militargeographisches Institut). Ott szerezte meg azt az elméleti és gyakorlati tudást, amit aztán majd másfél évtizeddel később hasznosított Argentínában.

Első vizsgamunkája Buenos Aires tartomány nyugati vidékén 125 földbirtok felmérése volt. Azokban az években alakult ki az Argentin állam, rengeteg volt az új, még föl nem térképezett terület. Czetz jó nevű földmérő, topográfus lett, de szervezete nem bírta sokáig a megfeszített munkát. 1864-ben súlyosan megbetegedett, s abba kellett hagynia ezt a munkát.

Felépülése után bemutatták Bartolomé Mitré köztársasági elnöknek, aki tekintettel Czetz katonai múltjára, ezredesi ranggal és fizetéssel felvette a hadseregbe.

Feladatául azt jelölték ki, hogy a hadmérnök csapata élén feltérképezze a paraguayi és braziliai határvidékeket. Munkája fontos és sürgős volt, mert 1865-ben kitört a háború a szomszédos országok között.

Czetz János 1867-ben - a kiegyezés évében - megbízást kap a Santa Fé - Esperanza, San Jeronimo vasútvonal terveinek elkészítésére. Egy év múlva az új elnökről elnevezett Sarmiento - védvonalként lesz a tervezője, amely nyolc fő és több kisebb erődre épült fel. A felmérésen és erőrendszeren kívül leírásokat is készített a területekről. Ezen munkája több mint katonai jelentőségű. Az ország belső területeiről ekkor készült az első felmérés, amelynek alapján rendeződtek a birtokviszonyok és a határok. 1870 őszén fejezi be a munkálatokat és tér vissza a fővárosba. Mindenki őt ünnepli, a korabeli argentin sajtó a pampa felfedezőjének nevezi.

Abban az évben létesül Buenos Airesben a Nemzeti Katonai Főiskola (Colegio Militar de la Nacion), melynek alapítója, első igazgatója és parancsnoka volt. A rábízott küldetés keménynek, nehéznek és néha hálátlannak tűnt. Politikai okokból 1874-ben felmentik igazgatói állásából. Újra térképészettel foglalkozik. Entre Rios - tartományban intézetet alapít (Departamento Topografica). Összefoglaló munkáját a fővárosban aranyéremmel díjjazzák. A földmérésen kívül matematikát és földrajzot is tanít. Több tábornok felkérésére 1884-ben a Szent Márton Katonai Akadémia (Academia Militar San Martin) létrehozásában segít, melynek első igazgatója lesz, s ennek keretén belül létesül a Katonai Térképészeti Intézet. Itteni munkája során éveken keresztül az ő keze alól kerül ki a felső katonai vezetés tisztigárdája, mely számára hallatlan megbecsülést szerzett.

Nyugdíjba vonulása után 1896-ban tervezi, hogy visszajön szülőhazájába. Azokban az években kerül kapcsolatba Szongott Kristóffal s küldi írásait a szamosújvári „Armenia” folyóiratnak. Felkéri Kritsa Klára erdélyi szépírónőt írásainak fordítására és pallérozására. Rövidesen a kolozsvári 1848-49 Történelmi Lapok is megjelenteti cikkeit. Szerkesztője Kuszko István lázas szervezkedésbe kezd Czetz hazatérésének előkészítésére. A kormány is megadja a honvédtábornoki nyugdíját.

Készül hazáját, szülőföldjét viszontlátni, de egészségi állapota oly annyira megromlott, hogy már nem vállalkozhatott az útra. Öreg korában őt is gyötörte a honvágy.

Naplója szerint „a legkeserűbb kenyér jutott nekem, aki soha nem láthatta viszont szülőföldjét. „Időközben látása is elgyengült s emlékiratait sem tudta befejezni, spanyolul diktálta le mondanivalóját.

1904 nyárutóján ágyának esett. Orvosa tüdőgyulladást állapított meg. Szeptember 5-én jobblétre szenderült Buenos Airesben. Utolsó szavait magyarul mondta, de senki meg nem érté. Ravatalánál a Colegio Militar Bella Nacion növendékei álltak díszőrséget. Katonai díszpompával temették el a főváros Recoleta temetőjében, közmebecsüléstől övezve. Utolsó kívánságaként hazai földdel töltött párnát helyeztek feje alá. Budapestről a „Pesti Hírlap” egyik munkatársa tett virágot a koporsójára.

Szabó László brazil-argentin újságíró „Czetz, a lélek nem alszik ki” c. írásában megjegyzi: „Az egyetlen magyar, akinek szobrot emeltek Dél-Amerikában”. Bronzba öntött mellszobra Buenos Airesben a Colegio Militar előtt emlékeztet arra, hogy az argentin katonai főiskola megalapítója és első igazgatója volt.”

SZOBROT PEDIG IDEHAZA, SZÜLŐFÖLDJÉN ÉRDEMELE!

Nem kétséges, hogy Czetz János a szabadságharc és az ezt követő emigráció egyik legkiemelkedőbb egyénisége volt. Tünetesen gyors pályafutásával tűnt ki mindenütt, ahová sorsa vezérelte, kiérdemelve a világ hódolatát és elismerését.

Budai Merza Pál, Brassó

(Szerkesztői megjegyzés: Czetz János tábornok halálának 100. évfordulóján, Gidófalván 2004. szeptember 4-én megemlékező ünnepségeket tartanak, amelyen részt vesznek a Czetz család leszármazottai is: Brassóból Budai Merza Pál és Budapestről Dr. Sasi Nagy Istvánné és Sasi Nagy Pál.)
